

בימי לימוד הקדמת היד – ילמוד כאו"א מ"השרשים" כפום שיעורא דילי', ולחלק השאר ללמדו בימים הסמוכים שלאחרי זה (נוסף על לימוד המצות דהיום).

מובאים להלן כל ה"שורשים", על מנת שכל אחד יוכל ללמוד את החלק ב"שורשים" על פי הוראת מורה השיעור לעיל.

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן: דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבארו, כי אחר שהיה לשון התלמוד (מכות כ"ג:) תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני איך נאמר בדבר ההוא שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין, אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגילה מכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים וחשוב תקופות ושמונה עשר ימים לגמור את ההלל. והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה בסיני וימנה קריאת ההלל ששבח בן דוד עליו השלום את האל יתברך שצוה בה משה וכן נר חנוכה שקבעוה חכמים בבית שני וכן קריאת המגילה. אמנם היות נאמר למשה בסיני שיצונו כי כשיהיה באחרית ממלכתנו ויקרה לנו עם היונים כך וכך יתחייב לנו להדליק נר חנוכה, הנה איני רואה שאחד ידמה זה או יעלה במחשבתו. ומה שיראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו ושאלת התלמוד (שבת כ"ג) היכן צונו ואמרו מלא תסור, ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שצונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירונו ממנו כבר צוה משה רבינו ע"ה בסיני שהוא צונו לעשותו והוא אמרו על פי התורה אשר יורוך וגו' והזהירונו יתברך מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמרו לא תסור וגו'. ואם ימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור, מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב, כי הנה אנחנו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן. ובבאור אמרו (חולין ק"ו) מים ראשונים מצוה ואמרו מאי מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים כמו שאמרו במקרא מגילה ונר חנוכה היכן צונו מלא תסור, וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא גם כן מדרבנן. ובבאור אמרו (עירובין כ"א) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצאה בת קול ואמרה חכם בני ושמח לבי. ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים. הנה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן. ואמנם כבר בארתי לך זה כדי שלא תחשוב במקרא מגילה בעבור שהוא תקון נביאים יקרא דאורייתא שעירובין דרבנן אע"פ שהוא תקון שלמה ובית דינו. וזהו שנעלם מזולתנו ומנה הלבשת ערומים בעבור שמצא בישעיה כי תראה ערום וכסיתו ולא ידע שזה נכנס תחת אמרו יתברך די מחסורו אשר יחסר לו, כי ענין זה הצווי הוא בלי ספק שנאכיל לרעב ונכסה הערום ונתן מצע למי שאין לו מצע וכסות למי שאין לו כסות ונשיא הפנוי שאין לו יכולת להנשא ונרכיב מי שדרכו לרכוב כמו שהוא מפורסם בתלמוד (כתובות ס"ז) שזה כלו נכנס תחת אמרו די מחסורו. והיה לשון

התלמוד אצלם מחובר בלעגי שפה ובלשון אחרת ולולא זה לא מנו מקרא מגילה והדומה לו עם המצות שנאמרו למשה בסיני. ובגמרא שבועות (ל"ט) אין לי אלא מצות שנצטוו על הר סיני מצות שעתידין להתחדש כגון מקרא מגילה מנין תלמוד לומר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו והוא שיאמינו בכל מצוה שתקנו הנביאים והחכמים אחר כן. והתמה מפני מה מנו מצות עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מנו גם כן מצות לא תעשה שהם מדרבנן וכמו שמנו במצות עשה מקרא מגילה ונר חנוכה ומאה ברכות בכל יום והלל היה להם למנות גם כן בכלל לא תעשה דאורייתא כך כל שניה ושניה לא תעשה מדרבנן כמו שבארו ואמרו (יבמות כ') שניות מדברי סופרים, וכבר התבאר בתלמוד שמאמר המשנה איסור מצוה רוצה בו השניות ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים, וכן היה ראוי להם למנות בכלל אחות חלוצה שהיא מדברי סופרים, ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים וזה דבר מבואר. הכלל כי כל מה שהוא מדרבנן לא ימנה בכלל תרי"ג מצות כי הכלל הזה הוא כלו כתוב בתורה כי אין בו דבר מדרבנן כמו שנבאר. ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם מדרבנן ועוזבים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים אמרו מי שאמרו. הנה בארנו ענין זה השרש ומופתיו עד שלא נשאר בו ספק כלל אל שום אדם.

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או מרבוי: כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה שרוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הן פירושים מקובלים ממשנה אין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או היקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם. וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמים שהוציאו בהיקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שימצא בתלמוד שיסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן, כי פעמים יהיה הפירוש ההוא מקובל ממשנה בסיני לפי הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקובלים ממנו אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו. וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים עם מצות עשה, ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר' עקיבא את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים חשב שכל מה שיגיע משלש עשרה מדות הוא מן הכלל הנזכר, ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי אמרו (כתובות ק"ג) כבד את אביך לרבות אחיך הגדול ואמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך כמו שאמרו את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו. וכבר הגיעו בזה הסכלות אל יותר קשה מזה, וזה כשמצאו דרש בפסוק יתחייב בדרש ההוא לעשות פעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלי ספק מדרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואע"פ שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילונו בו ע"ה

והוא אמרם ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו. והיות התלמוד בכל מקום ישאל פשטיה דקרא במאי כתיב כשמצאו פסוק ילמדו ממנו על צד הבאור והראיה דברים רבים. והנסמכים במחשבה זו מנו בכלל המצות בקור חולים ונחום אבלים וקבורת מתים בעבור הדרש הנזכר באמרו יתברך והודעת להם את הדרך ילכו בה, ואמרו את הדרך זו גמילות חסדים, ילכו זה בקור חולים, בה זה קבורת מתים, ואת המעשה אלו הדינים, אשר יעשון זו לפני משורת הדין, וחשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות מצוה בפני עצמה, ולא ידעו כי אלו הפעולות כלם ודומים להם נכנסות תחת מצוה אחת מכל המצות הכתובות בתורה בבאור והוא אמרו יתברך ואהבת לרעך כמוך, ובזה הדרך בעצמו מנו חשוב תקופות מצוה בעבור הדרש הבא בהיא חכמתכם ובינתכם והוא אמרם (שבת ע"ה) איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות, ואילו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד בתורה במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היה עולה מנין המצות לאלפים רבים. ואולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן בלתי אמיתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת, אין זו הסבה. אבל הסבה כי כל מה שיוציא אדם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי"ג מצות ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם. והראיה על זה כלו אמרם בגמרא תמורה (דף ט"ז) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו בימי אבלו של משה ואעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו שנאמר כל איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן קנז. וכשהיו כך הנשכחות כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה המספר, כי גם מן השקר שנאמר שנשכח ממנו כל מה שנודע ובלא ספק היו אותם הדינים המוצאים בקל וחומר ובזולתו מהמדות אלפים רבים ואלו כלם היו נודעים בימי משה. ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מדברי סופרים. הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהן כל מה שילמד בשלש עשרה מדות ואפילו בזמנו עליו השלום כל שכן שלא ימנה בהן כל מה שהוציאו באחרית הזמן, אבל אמנם ימנה מה שהיה בפירוש מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואיסורו דאורייתא או יאמרו שהוא גוף תורה הנה נמנה אותו כי הוא נודע בקבלה ולא בהיקש ואמנם זכרו ההיקש בו והביאו הראיה עליו באחת משלש עשרה מדות להראות חכמת הכתוב כמו שבארנו בפירוש המשנה:

השרש השלישי שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות. דע כי אמרם (מכות כ"ג:) תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר מהמצות הנוהגות לדורות, כי מצות שאין נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו. ואמנם כווננו באמרם בסיני לפי שעיקר התורה היה בסיני. והוא אמרו יתעלה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך. ובבאור אמרו מאי קראה תורה צוה לנו משה מורשה, רוצה לומר מספר תורה והוא תרי"א ואנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום ובהם נשלמו תרי"ג מצות, ירצו בזה הסימן שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענונו כי אם ממנו הוא מספר תור"ה וקראה מורשה קהלת יעקב, ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה לנו מורשה שאמנם יקרא לנו מורשה מה שיתמיד לדורות כמו שאמר כימי השמים על הארץ, ומאמרם גם כן כי כל אבר ואבר כאלו הוא יצוה האדם

בעשיית מצוה ומצוה, וכל יום ויום כאילו יזהיר אותו מעבירה, ראייה על היות זה המספר לא יחסר לעולם, ואילו היה מכלל המנין מצות שאין נוהגות לדורות הנה זה הכלל יחסר בזמן שיכלה בו חיוב המצוה ההיא ולא היה המאמר הזה שלם כי אם בזמן מוגבל. וכבר טעה גם כן זולתנו בשרש הזה, ומנה בעבור שדחק הצורך ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומנה ולא יעבוד עוד הכתוב בלויים, ואלו גם כן לא היו נוהגות כי אם במדבר. ואף על פי שאמרו (סנהדרין פ"א:) רמז לגונב את הקסוה מנין שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, יש די ספוק באמרם רמז, ופשטיה דקרא אינו כן ואינו גם כן מכלל מחוייבי מיתה בידי שמים, כמו שיתבאר בתוספתא ובסנהדרין. ואני נפלא מזה שמנה אלו הלאוין למה לא מנה במן איש אל יותר ממנו, ואמרו יתברך אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, וכן האזהרה שבאה בבני עמון אל תצורם ואל תתגר בם, וכן ימנה גם כן בכלל מצות עשה אמרו עשה לך שרף ושים אותו על נס, ואמרו קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן, כמו שמנה תרומת המכס וחנוכת המזבח, וכן ימנה היו נכונים לשלשת ימים, וכן גם הצאן והבקר אל ירעו ופן יהרסו לעלות ורבים כמו אלה, ולא יסופק לבעל שכל כי אלו כולם מצות נאמרו לו למשה בסיני צווי ואזהרה, אך היו כלם לפי שעה ואינן נוהגות לדורות, ולכן לא ימנו, ובעבור השרש הזה אין ראוי למנות ברכות וקללות שנצטוו בגריזים ועיבל, ולא בנין המזבח שנצטוו לבנות בבואנו בארץ כנען, כי אלו כלם מצות לפי שעה, ולא הצווי שצונו שנקריב כל בהמה שנרצה לאכול ממנה שלמים, כי זה צווי לפי שעה לבד, והוא אמרו והביאום לה' אמרו בספרי והביאום זו מצות עשה, אבל היא במדבר לבד, כמו שבאר במשנה תורה היתר בשר תאווה לדורות, והוא אמרו בכל אות נפשך תאכל בשר, ואילו היה ראוי למנות כל מה שהוא מזה המין היה מה שצווה בו משה מיום שנתנבא עד יום מותו חוץ מהמצות הנוהגות לדורות יותר משלש מאות מצות כשנמנה כל הצווי שבא במצרים וכל מה שבא במלואים וזולתם כולם כתובים בתורה מהם עשה ומהם לא תעשה, ואחר שהוא נמנע למנותם כלם יתחייב בהכרח שלא תמנה גם אחת מהן, ולא כמו שעשה זולתנו שלקח מהם דברים על צד העזר כאשר יגע למצוא המספר, וזה מה שכוננו לבארו בשרש הזה:

השרש הרביעי שאין ראוי למנות הצוויים הכוללים התורה כלה: הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר מיוחד אבל יכללו המצות כלם. כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך לעשות וזההר מכל מה שהזהרתך ממנו, או לא תעבור דבר ממה שצויתך בו, ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה, וזה כאמרו (שמות כ"ג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, ונאמר חקותי תשמרו ואת משפטי תעשון ושמרתם את משמרתי ורבים כאלה. וכבר טעו בשרש הזה גם כן עד שמנו קדושים תהיו מצוה מכלל מצות עשה ולא ידעו שאמרו קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים הם צוויין לקיים כל התורה, כאלו יאמר היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך ונזהר מכל מה שהזהרתך ממנו. ולשון ספרא קדושים תהיו פרושים תהיו, רוצה לומר הבדלו מן הדברים המגונים כלם שהזהרתי אתכם מהם. ובמכילתא ואנשי קדש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקב"ה מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה, רוצה לומר כי זה הצווי אינו צווי בעצמו אבל הוא נמשך

אחר מצוה שנצטוו בה ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש, ואין הפרש בין אומרו קדושים תהיו או אילו אמר עשו מצותי, התראה שנאמר שזה מצות עשה מחוברת אל המצות הרמוז אליהם שנצטוונו לעשותם, כן לא נאמר בקדושים תהיו והדומים להם שהיא מצוה, כי לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו. ולשון ספרי והייתם קדושים זו קדושת מצות. הנה כבר התבאר מה שהלכנו סביבו ומזה השרש גם כן אמרו (דברים י') ומלתם את ערלת לבבכם רוצה לומר שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצוה, וכן וערפכם לא תקשו עוד, רוצה לומר אל תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתך ולא תעבור עליו :

השרש החמישי שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה: פעמים יבוא בטעמי המצות דמיון לאוין ויחשב בם שהם מכלל מה שימנה ביחוד, וזה כאמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ולא תחטיא את הארץ, אמרו ולא תחטיא את הארץ טעם לאסור מה שקדם כאילו יאמר כי אתה אם תעשה זה תרבה הפסד בארץ, וכאמרו אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ שאמרו לא תזנה הארץ הוא טעם כאילו הוא יאמר שטעם איסור זה כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו לא תטמאו בהם ונטמתם בם אחר זכור איסור המינים שנאסרה אכילתן נתן טעם לזה ואמר ולא תטמאו באכילתן כאילו הוא יספר כי עשיית זה שהזהיר ממנו הוא טומאת הנפש. ובבאור אמרו בספרי באמרו יתברך אחר שהקדים האזהרה מקחת כופר לרוצח ולא תטמאו את הארץ מגיד הכתוב ששפיכת דמים מטמא את הארץ. הנה כבר התבאר כי זה הלאו הוא טעם הלאו הקודם לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל. וכבר טעה זולתנו בזה השרש גם כן ומנה אלו הלאוין כולם מבלתי השתכלות. ואמנם יבוא מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו זה הלאו מאיזה דבר מזהיר ולא יהיה לו אז מענה כלל ובזה יתבאר ביטול מנינו, וזה מה שכיוונו לבארו בשרש זה :

השרש הששי שהמצוה שיהיה בה עשה ולא תעשה ראוי למנות עשה שבה עם מצות עשה ולא שבה עם מצות לא תעשה: דע שהדבר האחד יהיה בו עשה ולא תעשה על אחד משלשה פנים. אם שיהיה מעשה מן המעשים מצות עשה, והעובר עליו יעבור על מצות לא תעשה, כמו שבת ויום טוב ושמטה שעשיית מלאכה בהם מצות לא תעשה והמנוחה בהם מצות עשה כמו שיתבאר, וכן תענית צום כפור מצות עשה, והאכילה בו מצות לא תעשה. ואם שיהיה לאו שקדמו עשה, כמו אמרו באונס ומוציא שם רע ולו תהיה לאשה והיא מצות עשה, ואמר גם כן לא יוכל לשלחה כל ימיו זו מצות לא תעשה. ואם שיהיה לאו קודם ואחר ינתן לעשה, כמו לא תקח האם על הבנים ואחר כך שלח תשלח את האם, וכל מין מאלו ראוי שימנה עשה שבו בכלל מצות עשה ולא שבו בכלל מצות לא תעשה. כי בבאור אמרו חכמים בכל אחת מהן שהן מצות עשה ומצות לא תעשה, והרבה פעמים יאמרו עשה שבה ולא שבה, והוא דבר מבואר שענין הצווי בהם זולת ענין האזהרה, ושניהם שני ענינים נבדלים צוה באחד מהם והזהיר מן האחר ולא יטעה בשרש זה שום אדם :

השרש השביעי שאין ראוי למנות דקדוקי המצות: דע כי המצוה האחת משפט אחד מקובל ויתחייבו מאותה ההקדמה צוויין ואזהרות רבות, הם דיני המצוה. המשל בזה החליצה והיבום הם שתי מצות עשה, וזה מה שאין חולק בו. וכשהסתכלנו דין שתי

מצות אלו מה שיתחייב מהם לפי ההקדמות התוריות יתחייב שתהיינה קצת הנשים חולצות ולא מתיבמות וקצתן מתיבמות ולא חולצות, וקצתן או חולצות או מתיבמות וקצתן לא חולצות ולא מתיבמות. וכן האנשים גם כן, כלומר היבמין קצתן חולצין ולא מיבמין מיבמין ולא חולצין וקצתן או חולצין או מיבמין וקצתן לא חולצין ולא מיבמין, וכן נמצא היבמות קצתן חולצות לזה ומתיבמות לזה וקצתן חולצות לזה ולזה ומתיבמות לזה ולזה, ומהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ומותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואסורות לאלו ולאלו ומותרות לאלו ולאלו, ואילו מנינו כל חלק דין מאלו הדקדוקים מצוה בפני עצמה היה עולה מנין דיני מסכת יבמות לבדה יותר ממאה מצות, ואין אחת מהן כי אם צווי או אזהרה כמו שיאמר שזאת חייבת שתחלוץ על תאר כך, או יאמר כי זאת אינה מותרת לזה או אי אפשר לה החליצה כלל או היבום, וכן מתחייב בכל מצוה ומצוה, ואחר שהיה כן וזה ממה שאין חולק בו, הנה דקדוק המצות גם כן כשיהיה כתוב בתורה אין ראוי למנותו, כי לא מפני שבאר הכתוב ודקדק אותה מצוה או תנאים שבה נמנה אנחנו כל תנאי או כל פרט שהוא דקדוק ונאמר שהוא מצוה. וכבר טעו בזה רבים, וכל מה שמצאו כתוב מנו מבלתי הסתכלות בשורש המצוה ולא לדקדוקיה או תנאיה. המשל בזה חייב הכתוב בספר ויקרא למטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו קרבן חטאת, והנה זה מצות עשה בלי ספק, ואחר כך דקדק הכתוב בזה הקרבן מה יהיה ואמר כשבה או שעירה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא שתי תורים או שני בני יונה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא עשירית האיפה סלת זהו קרבן עולה ויורד, וזה באמת הוא ביאור הקרבן המתחייב לו מהו אם כן אין ראוי שנמנה אותו הנה שלש מצות, ונאמר הצווי שצוה להקריב עשירית האיפה כי הנה אינן שלשה צוויין אלא אחד והוא שיקריב קרבן על שגגתו ואותו הקרבן הוא כך, או כך אם אי אפשר כך, ומזה המין גם כן הוא שגגת מצוה, והוא שהכתוב בא בספר ויקרא שמי ששגג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן והוא מצות עשה והוא שיקריב השוגג חטאת, ובתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין על זדונו כרת ויהיה בו מעשה ויהיה מצות לא תעשה, כמו שבאר בפרקי הוריות (דף ח') וכריתות, אחר כך דקדק הכתוב בתאר זה הקרבן וכתב בו כתוב ואמר אם היה השוגג מעם הארץ יקריב כשבה או שעירה, ואם היה נשיא יקריב שעיר, ואם היה כהן גדול יקריב פר, ואם היה השגגה בעבודה זרה יקריב השוגג שעירה בין שהיה נשיא או הדיוט או כהן גדול, ולא בהתחלף מיני בעלי חיים שיקריב מהם הקרבן יתרבה הקרבן האחד שהוא קרבן שוגג וישוב מצות הרבה. ואילו היה זה כן יהיה מתחייב גם כן שנמנה אמרו כשבה או שעירה בשתי מצות, ואמרו שתי תורים או שני בני יונה בשתי מצות ואין הענין כן אבל הצווי בקרבן הוא מצות עשה והיות זה מביא אותו קרבן, ואין כל תנאי מתנאי המצוה ימנה מצוה, והבן זה מאד מאד כי הטעות בו נעלם ולא ירגיש אותו כי אם נבון. ומזה המין גם כן אמרו יתעלה שנערה מאורשה שזנתה בסקילה ובת כהן בשרפה זה השלמת דקדוקי משפט אשת איש. וכבר טעה בזה כל מי ששמעתי בו ימנה אשת איש מצוה ונערה מאורשה מצוה ובת כהן מצוה, ואין הדבר כן, אבל הוא כמו שאבאר, והוא כי מצוה אחת מכלל המצות הוא אמרו יתעלה לא תנאף ובאה הקבלה שזה הלאו אזהרה לאשת איש, אחר כך ביאר הכתוב שיהרג עובר לאו זה והוא אמרו מות יומת הנואף והנואפת, אחר כך השלים הכתוב דקדוק זה ותנאי זאת השאלה והמשפט, והתנה בו תנאים ואמר שאמרו מות יומת הנואף

והנואפת יש בו חלוק שאם היתה אשת איש בת כהן תשרף, ואם היתה נערה מאורשה בתולה בסקילה, ואם היתה בעולה ואינה בת כהן בחנק, ולא בהתנותו בדיני המות יתרבו המצות שאנחנו בכל זה לא יצאנו מאיסור אשת איש. ובבאור אמרו בסנהדרין (דף נ"א:) הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ובת כהן לשרפה, בזה ירצו שאיסור אשת איש כולל כל מה שאמר הכתוב בהם מות יומת הנואף והנואפת, אבל הבדיל הכתוב במיתה זו ושם קצת האישים בשריפה וקצתם בסקילה, ואילו היה ראוי שימנה דקדוק המצוה בעבור שנזכר בתורה היה מתחייב לנו שלא נמנה מכה נפש בשגגה גולה מצוה אחת כי הכתוב כבר דקדק במצוה הזאת, והיינו מונים גם כן מאמר הכתוב ואם בכלי ברזל הכהו מצוה אחת, והמצוה השנית אמרו ואם באבן יד הכהו, והמצוה השלישית או בכלי עץ הכהו, והמצוה הרביעית אמרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח, והחמישית אמרו או בשנאה יהדפנו, והששית אמרו או השליך עליו בצדיה, והשביעית אמרו או באיבה הכהו בידו, והשמינית אמרו ואם בפתע בלא איבה, והתשיעית אמרו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה, והעשירית או באבן אשר ימות בה בלא ראות, הי"א ויפל עליו וימות והוא לא אויב לו, הי"ב והצילו העדה את הרוצח, הי"ג והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו, הי"ד וישב שם עד מות הכהן הגדול, ה"ט"ו ואם יצא יצא הרוצח, ה"ט"ז ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח. ואם עשינו כן בכל מצוה ומצוה היה עולה מספר המצות יותר מאלפים, וזה מבואר ההפסד לפי שזה כולו דקדוק השאלה. ואמנם המצוה המנויה היא דין מכה נפש בשגגה והיא התורה שהורנו שנדון הדינין והדקדוקין הכתובין בה, וכן קראם האל משפטים ולא קראם מצות ואמר ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה. וכבר התעורר בעל הלכות גדולות על קצת אלו הענינים והלך סביבם ומנה פרשיות ואמר במנינם פרשת נחלות פרשת נדרים ושבעות ופרשת מוציא שם רע ומנה כמו כן פרשיות רבות, אבל לא נתבאר לו זה הענין על השלמות ולא הגיע אליו, ולכן מנה באותן הפרשיות מה שכבר קדם לו מנינו והוא לא הרגיש. ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה במצות צרעת שמנה י"א מצות, ולא ידע כי הם מצוה אחת ושכל מה שנזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי. ובאור זה שהוא הורה לנו צרעת אדם יטמאנו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה, ואנחנו לא נדע איזו צרעת טמא ואיזו לא טמא, בא הכתוב לבארו ולהבדיל המשפט שאם היה כך הוא טהור ואם היה כך הוא טמא, ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך. ובבאור אמרו לטהרו או לטמאו כשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו, והמצוה היא אמנם שיאמר טמא או טהור, אמנם חלוק ענינים שבהם יהיה טמא או טהור אין ראוי למנותם בעבור שהם תנאים ודקדוקים. וזה כמו אמרנו כי הקרבת בעל מום מוזהר ממנו ואם היא מצות לא תעשה נשאר עלינו לדעת מה הם המומים. התראה שנחשוב כל מום ומום מצוה אם היה זה כך היה עולה מנינם קרוב שבעים מום, וכמו שלא נמנה המומים מה מהם מום ומה מהם אינו מום אבל האזהרה שהזהירנו מבעל מום כמו כן אינו ראוי למנות סימני הצרעת מה מהם טמא ומה מהם טהור אלא היות המצורע טמא לבד והאחרים כלם הם באור מה היא הצרעת, ועל הדרך הזה ראוי שימנה כל מין ומין מהטומאות מצוה אחת, ולא ימנו דקדוקי המין ההוא מן הטומאות

ותנאיו כמו שיתבאר ממנו. והבן זה השרש שהוא עמוד התורה
למה שאנחנו בו :

השרש השמיני שאין ראוי למנות שלילות החיוב עם האזהרה.
דע שהאזהרה היא אחת משני חלקי הצווי. וזה כי אתה
תצוה למצווה שיעשה דבר אחד או שלא יעשהו, כמו שתצוהו
לאכול ותאמר לו אכול או תצוהו להרחיק מן האכילה ותאמר לו
לא תאכל, ואין בלשון הערבי שם יכלול שני אלו הענינים יחד, כבר
זכרו זה המדברים במלאכת ההגיון ואמרו זה לשונם. ואמנם הצווי
והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם יקבצם ונצטרכו לקרות
שניהם בשם אחד מהם והוא הצווי. והנה כבר התבאר לך כי
האזהרה מענין הצווי והמלה המפורסמת בלשון הערבי המונחת
לאזהרה היא מלת לא, וזה הענין בעצמו נמצא בלא ספק בכל
לשון, כלומר שאתה תצוה למצווה שיעשה דבר או לא יעשה, אם
כן הוא מבואר שמצות עשה ומצות לא תעשה שניהם צווי גמור,
דברים צונו לעשותם, ודברים הזהירנו מעשותם, ושם המצוה
לעשותו מצות עשה ושם המוזהר מהם מצות לא תעשה, והשם
שיכללם יחד בלשון הערבי גזרה, וכן החכמים קראו כל מצוה בין
עשה בין לא תעשה גזרת מלך. אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר
והוא שתשלול נשוא מנושא ואין בו מענין הצווי שום דבר כלל
באמרך לא אכל פלוני אמש ולא שתה פלוני היום, ואין ראובן אבי
שמעון, והדומים לזה הנה זה כולו שלילת החיוב אין ריח צווי בו.
והמלה שישללו בה בערבי על הרוב הוא מלת לא וישללו גם כן
במלת בלי. אמנם העברים רוב שלילתם במלת לא בעצמה שבה
יזהירו, וישללו ג"כ באין ומה שיתחבר בו מן הכנויים כמו אינו
אינם אינכם וזולתם, אמנם השלילה בעברי במלת לא כאמרו ולא
קם נביא עוד בישראל כמשה, לא איש אל ויכזב ורבים כאלה,
והשלילה באין כאמרו ואדם אין, והמתים אינם יודעים מאומה
וזולתם רבים. הנה כבר התבאר לך ההפרש שבין האזהרה והשלילה,
וזה שהאזהרה מענין הצווי ולא תהיה אלא בפעולת הצווי בשוה,
רוצה לומר כי כמו שפעולת הצווי לעולם עתידה כן האזהרה, ולא
יתכן שיהיה הצווי בעבר, וכן האזהרה, ואין פנים להכניס הצווי
בספור כי הספור צריך לנשוא ונושא והצווי מאמר שלם כמו
שהתבאר בספרים המחברים לזה, והאזהרה גם כן לא תכנס בספור
ואין כן השלילה כי השלילה תכנס בספור ותשלול העבר והעתיד
והעומד, וזה כלו מבואר בעצמו עם ההשתכלות. וכאשר היה זה כן
אין ראוי שימנו מן הלאוין שהם שלילה במצות לא תעשה בשום
פנים, וזה ענין מופתי לא יצטרך עליו עד זולת מה שהזכרנו מהבנת
עניני המלות עד שיבדיל בין האזהרה והשלילה. וכבר נעלם
מזולתנו זה עד שמנה לא תצא כצאת העבדים ולא ידע כי זה שלילה
לא אזהרה. ובאור זה כמו שאספר, וזה כי האל כבר דן במי שיכה
את עבדו או אמתו הכנעני ויחסרהו בעת ההכאה אחד מראשי
האיברים שהוא יוצא לחרות והיה עולה במחשבתנו אם הדבר כן
בעבד כנעני כל שכן באמה עבריה ושהיא כשחסרה אחד מראשי
האברים תצא לחרות, ושלל ממנה זה הדין באמרו לא תצא כצאת
העבדים כאלו יאמר אינו מתחייב שתצא לחרות בחסרון אבריה,
וזה שלילת דין ממנה לא אזהרה, וכן פירשו אותו בעלי הקבלה.
ואמרו במכילתא לא תצא כצאת העבדים אינה יוצאה בראשי
איברים כדרך שהעבדים כנענים יוצאים. הנה כבר התבאר לך
שהוא שלילת דין אחד ישלול אותו ממנה לא שהוא הזהירנו מדבר,
ואין הפרש בין אמרו לא תצא כצאת העבדים או אמרו לא יבקר
הכהן לשער הצהוב טמא הוא שלילה לבד לא אזהרה, וזה שהוא

מספר לנו שלא יצטרך עם הסימן הזה ההסגר ולא יספק בו כי הוא טמא, וכן אמרו לא יומתו כי לא חופשה זה גם כן שלילה לא אזהרה כי הוא אמר אינו מתחייב להם המות אחר שלא נשלם החרות, ואין ראוי שיפורש זה כשנאמר לא יומתו ויצא זה מענין השלילה לענין האזהרה כי הנה אמרו לא יומתו כי לא חופשה כמו אמרו אין לנערה חטא מות ששלל ממנה חיוב ההריגה בעבור האונס, וכן הנה שלל מהם חיוב ההריגה בעבור העבדות כאלו יאמרו אין להם חטא מות. וכן אמרו ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה, ובארו חכמים שהוא שלילה ופירשו ענינה (ואמרו תנחומא) שהוא יתעלה ספר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה ויערער בה לא יחול בו כקרח וכעדתו מן הבליעה והשרפה אבל אמנם יהיה עונשו כאשר דבר ה' ביד משה, רוצה לומר הצרעת, והוא יתעלה אמר אליו הבא נא ידך בחיקך, והביאו ראיה ממה שקרה לעוזיהו מלך יהודה, ואף על פי שמצאנו להם לשון אחר (בגמרא סנהדרין דף ק"י) והוא אמרם כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, זה על צד האסמכתא לא שיהיה פשטיה דקרא בכוונה הזאת. ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו, ואין שם דבר יתבאר לך בו שלילה מן האזהרה זולת עניני המאמר, אמנם מן המלה לא יתבאר בשום פנים, כי מלת השלילה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא, ויצטרך אל משכיל שיהיה מבין עניני המאמר והוא ישיג מהרה איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה, במה שקדם לנו ביאורו. וכבר רמזו ע"ה על זה הענין וזה במה שמצאנו להם מחלוקת בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, והוא אמרו בחטאת העוף ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. כי הנה תנא דידן ותנא המדבר בלשון המשנה סברתו שזה אזהרה ולכן אמר אם הבדיל פסול, ויתחייב לפי זה שיהיה זה הלאו מצות לא תעשה הוא כאשר הבדיל פסול כאילו הקריב שאור או דבש, ורבי אלעזר סבר שזה הלאו שלילה לא אזהרה ושאמרו לא יבדיל ירצה בו אינו צריך שיבדיל את הראש אבל שיחתכו על איזה שעור שיהיה ולכן אם הבדיל לפי דעתו כשר, וכן אמרו בגמרא (זבחים דף ס"ה:) אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילים בחטאת העוף מאי לא יבדיל אינו צריך להבדיל, והקשו על זה ואמרו אלא מעתה גבי בור דכתיב ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות, והיתה התשובה התם דכתיב בעל הבור ישלם מכלל דבעי כסוי. הנה כבר התבאר כי מענין המאמר יקחו ראיה אם הוא שלילה או אזהרה, והתבאר גם כן שאמרו לא יבדיל מצות לא תעשה לפי מה שכתב המשנה, ומהנה התבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה, ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחיה והיה עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר שאינו צריך להבדיל אבל ישסעהו לבד, ואם הבדיל כשר כמו שהתבאר במקומו. ומכלל אלו הלאוין לאוי השלילה גם כן אמרו כל הדם אשר יחרם מן האדם לא יפדה. ואמנם יתבאר לך שזה שלילה לא אזהרה כשתדע עניני זה המאמר מהו, וזה שהכתוב ההוא כבר דן בדמים קצובים בערכים בחשבון שנות הנערך והיותו זכר או נקבה, ואין הפרש בין שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ואנחנו נראה הפלוני ההוא מי הוא ומה שנותיו ויתן לפי זה, ואם היה הנערך איש שנתחייב מיתת בית דין ונגמר דינו ואחר זה אמר מי שאמר ערך זה עלי לא יתחייב לתת דבר כי הוא חשוב כמת שאין ערך לו משנגמר דינו, וזה הענין ירצה באמרו לא יפדה רוצה לומר אין לו דמים שיצטרך אותו המעריך שיתנם, וזה דין מדיני הערכים

ומשפטיהם זכרם הכתוב ואינו אזהרה. ולשון (המשנה ערכין י'): הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך. ובאר התלמוד שזה בתנאי שיהיה יוצא חייב מבית דין ישראל. ולשון מכילתא חייבי מיתת בית דין אין להם פדיון שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה, והתבונן לשון המאמר ודקדק העיון בו איך בארו שזה הלאו שלילה לא אזהרה, באמרם אין להם פדיון ולא אמרו אין פודין אותם. וזה הענין בעצמו בארו בספרא בפרשת ערכים אמרו מנין למחוייב מיתת בית דין שאמר ערכי עלי שלא אמר כלום תלמוד לומר לא יפדה, כלומר מנין שאינו חייב ערך. וכבר בארנו זה הענין תכלית הבאור עד שלא נשאר בו ספק אפילו אצל מי ששכלו יותר עב שבכל האנשים. ואחר שדברנו בכונה הזאת דע כי המלות שתבוא בהן אזהרה בתורה ארבע מלות וכל מה שיזהיר ממנו באחת מאלו הארבע יקרא מצות לא תעשה, והם השמר פן ואל ולא. (ובבבאור אמרו מכות י"ג:) כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. ונשאר עלינו לבאר דבר אחד כדי שתשלם בו כוונת השאר. וזה כי כשספר בתורה וגזר עלינו שננקה נפשותינו בשנשלול ממנו הפועל הפלוני והפלוני הנה אותו הפועל ימיה מכלל מצות לא תעשה ואף על פי שהלאו שבא בו הוא שלילה לא אזהרה מאחר שצונו שנשלול אותו מנפשותינו, ובאמרו אני לא עשיתי כך וכך ידענו בהכרח שהפועל כך וכך מוזהר ממנו, וזה כמו שצוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת, הורה זה על היות כל פעל מאלו מוזהר ממנו. והנה יבא באור זה במקומו בדברנו על אלו המצות:

ה'שרש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוים והעשה, אבל הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם: דע שכל צווי התורה ואזהרותיה הנה הם בארבעה דברים. בדעות ובפעולות ובמדות ובדבור. וזה שהוא צונו להאמין יחוד ה' ואהבת האל ויראתו, או שהזהירנו מהאמין דעת אחת מהדעות כמו מה שהזהירנו מהאדנות לזולתו, וכן צונו בפעולה מן הפעולות כמו שצונו להקריב הקרבנות ובנות המקדש. והזהירנו מפעולה מן הפעולות כמו מה שהזהירנו מהקריב לזולתו יתברך ומהשתחוות לנעבד זולתו, וכן צונו להתנהג במדה מהמדות כמו מה שצונו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך, והזהירנו במדה מן המדות כמו מה שהזהירנו מהשנאה והנקימה והנטירה ודרישת הדם וזולת זה מהמדות הרעות כמו שאבאר, וצונו לומר מאמר מן המאמרים כמו מה שצונו לשבחו ולהתפלל ולהודות על העונות ועל הפשעים והדומה לזה ממה שיתבאר, והזהירנו מדבור אחד מן הדבורים כמו שצונו והזהירנו מהשבע לשקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולת זה וכשהגיענו אלו הענינים המצווה בהם והמוזהר מהם יהיה פעולה או דבור או אמונה או מדה לא נביט לרבותי הצוויין שבאו בענין ההוא אם היה מן המצווה בו או לרבותי האזהרות שבאו ממנו אם היה מן המוזהר ממנו כי כלם הם לחוזק, כי פעמים ישוב בענין אחד בעצמו אזהרה אחר אזהרה לחוזק וכן יבא צווי אחר צווי לחוזק גם כן, אם לא בגזרה כשתמצא לשום נוסחא לחכמים בהפריש הענינים ויבארו לך המפרשים * ?? בו כל לאו מהם או כל עשה יכלול ענין זולת הענין שיכלול הלאו האחר או העשה כי אז ראוי למנותו בלתי ספק כי לא נשאר היותו לחוזק כי אם לתוספת ענין, אע"פ שהנגלה מהכתוב מורה שהוא בענין אחד, כי אנחנו לא נצטרך לומר שזה הכתוב נכפל לחוזק ואינו לתוספת ענין עד שנבא למאמר המפרשים המקבלים אותו. אמנם כשנמצא הקבלה אומרת שהצווי הזה או האזהרה נושא ענין כך וזה הצווי הנכפל או

האזהרה נושא ענין אחר, הנה זהו הקודם והנאות שלא יכפל הכתוב אלא לענין ואז ראוי למנות זה ביחוד ולמנות זה ביחוד, אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסף דע באמת שלא נכפל אלא לחוזק וכדי שידוע גם כן שזה הענין עון גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה או נכפל להשלים דין המצוה או שילמד ממנו [דין מהדינים במצוה אחרת כמו שיתבאר בתלמוד ומאמר מופנה להקיש ולדון ממנו] גזרה שוה. והנה מצאנום ע"ה רמזו על זה הענין בגמרא (פסחים פרק ב' דף כ"ד) וזה שהם כווננו לאחד הלאוין שיראה שנכפלו כי האזהרה הגיע מזולתו ובקשו לקיימו בענין נוסף ונאמר בו על צד הקושיא אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין, כלומר זה שתרצה שתתקיים זה הלאו בענין זולת זה הענין שהגיע מן הלאו האחד לאיזה דבר תטרח לזה שמא נכפל בענין ההוא עצמו כדי שיהיה עושה הענין ההוא חייב בשני לאוין, והיתה התשובה אמר ליה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. הנה התבאר לך כי כל לאו שלא בא לתוספת ענין הנה יקרא יתר כלומר שהוא נכפל ואפילו יאמרו שהוא בא לעבור עליו בשני לאוין הנה הוא עם כל זה לאו יתר כמו שיתבאר מזה המאמר ואין ראוי למנותו כי הוא נכפל. הנה כבר התבאר כי לא ברבוי הלאוין או העשה ירבו המצות, כבר נודע שהצווי בשבת להתבטל ממלאכה ונכפל בתורה שתיים עשרה פעמים התראה שיחשב אחד מאשר ימנו המצות שיאמרו כי מכלל מצות עשה המנוחה בשבת והוא שתיים עשרה מצות, וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים היחשוב גם כן שום משכיל ויאמר כי איסור הדם שבע מצות, זה מה שלא יטעה בו אחד כלומר בשביתת שבת שהוא מצוה אחת ממצות עשה. ודע כי אתה אפילו תמצא לשון חכמים כי מי שיעבור האזהרה הפלונית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל הדבר הפלוני עבר על כך וכך עשה, לא יתחייב מזה שתמנה הלאוין ההם כלם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד כי הענין אחד ואין בו כפל. ואמנם אמרו שהוא עובר בכך וכך עשה או כך וכך לאוין בעבור הכפל הצווי או האזהרה במצוה ההיא כי הוא עבר על אזהרות רבות, אם לא תמצאם יאמרו לוקה שתיים או לוקה שלש כי אז ימנה כל אחד ביחוד. כי לא ילקה אחד שתי מלקיות על שם אחד כמו שהתבאר ממה שהתפרסם בתלמוד (במכות דף ע"ז) (וחולין דף פ"ב:) וזולתם, ואולם ילקה שתי מלקיות על שני שמות רוצה לומר שני ענינים שבא אזהרה בכל ענין ביחוד. וזהו ההפרש בין אמרם עובר משום כך ומשום כך ובין אמרם לוקה שתיים או לוקה שלש. והראיה על כל מה שאמרנו אמרם (מנחות מ"ד) כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשר בעבור שנכפל בו לשון צווי חמש פעמים, אחד ונתנו על ציצית הכנף, שני ועשו להם ציצית, שלישי והיה לכם לציצית, רביעי גדילים תעשה לך, חמישי על ארבע כנפות כסותך, ומצאנו להם לשון מבואר במצות ציצית שהיא מצוה אחת כמו שאבאר כשאזכור אותה. ועל הדרך הזאת בעצמה אמרו (מנחות מ"ד) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה להכפל הצווי בהם שמנה פעמים כלומר בשל ראש ושל יד, וכן אמרם (מנחות מ"ד) כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה להכפל הצווי בו שלש פעמים. ולא יתטפש אחד ממוני המצות שיאמר ברכת כהנים שלש מצות ציצית חמש מצות ותפילין שמנה מצות, ואם היה זה כן היה ראוי שנמנה אונאת הגר שלש מצות להכפל האזהרה בו בעבור אמרם בגמרא (בבא מציעא דף נ"ט:) המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו בשלשה לאוין אבל הם שתי מצות לבד לא תונה ולא תלחצנו ונכפלה האזהרה בהן וזה מבואר

ואין ספק בו. ובבאור אמרו בגמרא (מציעא דף נ"ט:) מפני מה הזהירנו תורה בשלשים וששה מקומות על הגר מפני שסורו רע, האפשר לאחד שיאמר שזה שלשים ושש מצות מכלל תרי"ג מצות, זה מה שלא יתטפש ואמרו. הנה כבר התבאר באור שלם שאין ראוי למנות כל לאו שימצא בתורה ולא כל עשה בעבור שהוא נכפל ואמנם ראוי למנות הענינים המצווה בהם או המוזהר מהם, ואי אפשר ידיעת הלאו והעשה הנכפל שהוא בא לתוספת ענין אלא במורה יורה עליו והם מקבלי הפירוש ע"ה. ואל יטעך גם כן היות האזהרה נכפלת במלות מתחלפות כמו אמרו יתעלה לא תעולל אחריו אחר אמרו (דברים כ"ד) ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו ואמרו כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריו, כי אין אלו שני לאוין אבל היא אזהרה אחת מענין אחד והוא שלא יקח מה ששכח מן התבואה או הפירות כשיאספם והביא בזה שני דמיונים בענבים וזיתים וקרא הנותר מהענבים עוללות והנותר מהזיתים פארות. ופירוש לא תפאר לא תחתוך מה ששכחת בקצת הפארות והם הענפים. ומה שראוי שיחובר אל זה השרש מה שאני מספרו. והוא כי זה שאני אומר שראוי שימנו הענינים המצווה בהם והמוזהר מהם הוא בתנאי שיהיה בענין המוזהר ממנו לאו ביחוד בכל ענין וענין או ראיה יאמרו אותה המעתיקים שהוא הבדיל הענין קצתו מקצתו וחייב האזהרה לכל ענין מהם. אמנם כשהיה לאו אחד כולל ענינים רבים הנה אז ימנה הלאו ההוא לבדו לא כל ענינים שיכלול אותם הלאו ההוא וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה. וזה כי אמרו לא תאכלו על הדם אמרו בפירוש (סנהדרין ס"ג) מנין לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכלו על הדם. דבר אחר מנין לאוכל בשר קדשים קודם זריקת הדם שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו הבשר ועדיין דם במזרק. רבי דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמים כלום כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. אמר רבי יוחנן אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. הנה אלו חמשה ענינים כלם מוזהר מהם והם כלם נכללין תחת לאו אחד. ועוד אמרו (ברכות י'): מנין שלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם. ובבאור אמרו בגמרא (סנהדרין ס"ג) על כלם אינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו, ובארו גם כן כי לאו שבכללות הוא דאתו תרי או תלתא איסורי מחד לאו. ואין ראוי שימנו כל איסור ואיסור שכלל עליהם זה הלאו מצוה בפני עצמה אבל ימנה הלאו לבדו שכולל אלו הדברים כלם. ודמיון זה הלאו כלומר לא תאכלו על הדם אמרו גם כן ולפני עור לא תתן מכשול כי הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר. וכן אמרו לא תשא שמע שוא הנה הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר, וזהו המין האחד ממיני לאו שבכללות. המין השני שיבא לאו אחד יאסור דברים רבים עטופים קצתם על קצתם והוא שיאמר לא תעשה כך וכך, וזה המין יחלק לשני חלקים, כי ממנו מה שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל דבר ודבר מאותן הדברים העטופים, וממנו מה שאמרו שאינו חייב אלא אחת להיותו לאו שבכללות. ואותן הלאוין שבארו שהוא חייב על כל אחד ואחד הם שנמנה כל דבר מהם מצוה בפני עצמה, ומה שבארו שהוא חייב אחת על הכל נמנה אותו מצוה אחת, כפי מה שהשרשנו בזה השרש שלא ילקה אחד שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, וכשחייבו

בבאור בכל ענין וענין מאותן הענינים העטופים שלוקין על כל אחד ואחד והוא שעשאם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה ידענו בהכרח שהם שמות הרבה וימנה כל אחד ביחוד. ואני אזכיר דמיונים רבים משני חלקי זה המין עד שיתבאר הענין המכוון תכלית הבאור. וזה אמרו יתברך בשה הפסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, שאנחנו נמנה זה הלאו מצוה אחת ולא נמנה לא תאכלו נא מצוה אחת ולא תאכלו מבושל מצוה אחרת, שלא ייחד לכל ענין לאו בפני עצמו ולא אמר אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבושל אבל בא בלאו אחד כולל שני ענינים ועטף אחד מהם על האחר. ובפרק שני (מפסחים דף מ"א:) אמרו אמר אביי אכל נא לוקה שתיים נא ומבושל לוקה שלש, וזה כי הוא סובר שלוקין על לאו שבכללות וכשאכלו נא עבר על שני לאוין אחד מהן אל תאכלו ממנו נא והשני נלקה מכלל לא כי הוא אמר אל תאכלו אלא צלי וכבר אכלו בלתי צלי, וכשאכלו נא ומבושל לוקה לפי דעתו שלש אחת על שאכלו נא והשנית על שאכלו מבושל והשלישית על שאכלו בלתי צלי. ואמרו שם על זה המאמר ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה כלומר אמרו יתעלה לא תחסום שור בדישו שהוא לאו אחד יזהיר מדבר אחד, ואולם לאו זה המזהיר משני דברים נא ומבושל אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא (סנהדרין ס"ג) אין לוקין על לאו שבכללות ולכן מאמר אביי הוא נדחה והאמת שהוא לוקה אחת בין שאכלו נא ומבושל או נא או מבושל אחד בלבד לוקה. ולכן נמנה אמרו יתעלה אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת, ושם נאמר גם כן אמר אביי אכל זג לוקה שתיים חרצן לוקה שתיים זג וחרצן לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות רוצה לומר מכל אשר יעשה מגפן היין שיחשוב אביי שלוקין עליו. וכן אמרו בחמישי (ממנחות דף נ"ח:) המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום עירוב שאור ולוקה משום עירוב דבש רוצה לומר שאמרו כל כולל שני דברים שלא יקרב לבדו ושלא יקרב דבר נערב ממנו בו איזה שיעור שיהיה וזה כלו על שרש דרכו שסובר שלוקין על לאו שבכללות. ונאמר שם רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה. ואחר שהתבאר שאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן על הנזיר מצוה אחת מפני שהם כלם פרט כמו שהתבאר בגמרא. וכן אמרו כי כל שאור וכל דבש מצוה אחת כן נמנה גם כן לא יבא עמוני ומואבי מצוה אחת. וכן אמרו כל אלמנה ויתום לא תענון. וכן אמרו לא תטה משפט גר יתום. וכן אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע נמנה כל לאו מהן מצוה אחת. רוצה לומר כי כל אחד מאלו הלאוין הוא כאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וכמו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו בשוה אין הבדל ביניהם, וכן אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב הוא לאו אחד. וכן אמרו יין ושכר אל תשת וכו'. ולהבדיל ולהורות כלומר הזהירו בלאו אחד מהכנס למקדש או להורות בתורה והוא שתוי. וזהו החלק האחד מחלקי המין השני ממיני לאו שבכללות. והחלק השני הוא כמו מלת זה החלק הקודם בשוה אבל הוא בפירוש מקובל כי כל דבר ודבר מן הדברים העטופים לוקין עליו בפני עצמו והוא כשיעשה אותם כלם אפילו בבת אחת לוקה על כל אחת ואחת באזהרה מיוחדת, מזה אמרו לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך. אמרו (בכריתות

(דף ד') אכל מעשר דגן תירוש ויצהר חייב על כל אחד ואחד והקשו ואמרו וכי לוקין על לאו שבכללות והיתה התשובה קרא יתירא כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגן וגו' למה ליה למהדר לא תוכל לאכול בשעריך וכי תימא ללאו אם כן נימא קרא לא תוכל לאכלם למה ליה למהדר למכתבינהו כולהו שמע מינה לחלק. ושם התבאר אחר השקלא וטריא שאמרו וקלי לא היה צריך לאמרו שהוא אמנם נזכר לחלק שהוא חייב מלקות על קלי בפני עצמו, ובעבור שאמרו בתלמוד על אופן הדחיה שמא יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו כי אמנם נזכר לזה ויהיה חייב על לחם וקלי וכרמל מלקות אחת והשיבו למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לך שאם אכל לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת, ועל זה ההיקש בעצמו אמרו יתעלה לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. שכל אחד מאלו הדברים המנויין הוא לאו בפני עצמו ואינם כלום מן החלק הראשון משני חלקי המין השני, הראיה על זה אמרו באמצע מעונן ומנחש וכבר נתבאר בכל אחד מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו אחר שנזכרו מעונן ומנחש במקרא אחר כל אחד בפני עצמו והוא אמרו לא תנחשו ולא תעוננו וכמו שמנחש ומעונן יצאו לחלק כן יתחלקו אותם שלפניהם ואחריהם כמו מעונן ומנחש כמו שבארנו בלחם וקלי וכרמל. וכבר טעה זולתנו בזה הענין אם בעבור שלא השיגה דעתו לאלו הענינים כלם או שהוא שכח בהם ומנה אמרו בכהנים אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה מצוה אחת. וכבר התבאר לנו בגמרא (קדושין דף כ"ז) חייב על כל אחת ואחת אפילו באשה אחת כמו שנתבאר במקומו. ואנחנו נרחיב לו התנצלות במנותו זונה וחללה מצוה אחת כי הוא חשב אותו לאו שבכללות והיה אצלו במחשבתו אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו כמו אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, ולא ידע כי זה לחלק וזה אינו לחלק וכמו שלא יבדיל כמו כן באמרו ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ובין אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע ולא אתפוש אותו בכמו זה, אולם מנותו גרושה בכלל זונה וחללה ושם הכל מצוה אחת, והנה אין טענה לו בזה כלל שהוא כלומר גרושה בפני עצמה מבואר והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו. הנה כבר פירשנו זה השרש הגדול רוצה לומר לאו שבכללות ובארנו ספקותיו והודענו מה ממנו לחלק ומה ממנו ללאו שבכללות לבד שאין חייבין עליו אלא אחת. ושהדבר שהוא לחלק ימנה במצות הרבה ואשר אינו לחלק ימנה במצוה אחת. ושים זה השרש כלו נגד עיניך תמיד כי הוא מפתח גדול לאמת מנין המצות:

השרש העשירי שאין ראוי למנות ההקדמות אשר הם לתכלית אחת מן התכליות: דע כי פעמים יבאו צוויין בתורה ואותן הצוויים אינן מצוה אבל הם הקדמות לעשות המצוה כאילו הוא מספר איך ראוי שתעשה המצוה ההיא. דמיון זה אמרו (ויקרא כ"ד) ולקחת סלת ואפית אותה כי הוא אינו ראוי שימנה לקיחת סלת מצוה ועשייתה לחם מצוה, אבל הנמנה הוא אמרו (שמות כ"ה) ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד, הנה המצוה היא להיות הלחם תמיד לפני ה' ואחר כך ספר איך יהיה זה הלחם וממה יהיה ואמר שהוא יהיה מסלת ויהיו שתיים עשרה חלות. ועל זה הדרך בעצמו אין ראוי שימנה באמרו ויקחו אליך שמן זית זך אבל ימנה אמרו להעלות נר תמיד והוא הטבת נרות כמו שהתבאר בתמיד. ועל זה הדרך בעצמו לא ימנה אמרו קח לך סמים אבל ימנה הקטרת הקטורת בכל יום כמו שבאר הכתוב בו בבקר בבקר בהיטיבו את

הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות וזאת היא המצוה המנויה. ואמרו קח לך סמים הקדמה בצווי לבאר איך תעשה המצוה הזאת והקטורת הזאת מאיזה דבר יהיה. וכן קח לך בשמים ראש לא ימנה ואמנם ימנה הצווי שצוה שנמשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה המתואר. ועל הדרך הזה הקש בכל מה שדומה לו עד שלא יתרבה אצלך מה שאין ראוי למנותו. וזאת כוונתנו בזה השרש. וזה דבר מבואר ואמנם זכרנוהו ועוררנו עליו בעבור כי כבר טעו בו רבים גם כן ומנו קצת הקדמות המצות עם המצוה עצמה בשתי מצות כמו שיתבאר למי שיבין מנין הפרשיות שזכר רב שמעון בן קירא, הוא וכל מי שנמשך אחריו מזכיר הפרשיות במנינם:

השרש האחד עשר שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת: פעמים יהיה הצווי האחד שהוא מצוה אחת ויש לה חלקים רבים כמו מצות לולב שהוא ארבעה מינים, הנה לא נאמר כי פרי עץ הדר מצוה בפני עצמה וענף עץ עבות מצוה בפני עצמה וערבי נחל מצוה בפני עצמה, לפי שאלו כלם חלקי המצוה כי הוא צוה לקבצם, ואחרי קבצם תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום ידוע. ועל זה ההיקש בעצמו אין ראוי שימנה אמרו במצורע שהוא יטהר בשתי צפרים חיות ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש בשש מצות, אבל טהרת המצורע מצוה אחת בכל תאריה ומה שיצטרך בה מאלו וזולתם כלומר הגלוח, כי כל אלו הם חלקי המצוה שנצטוונו בה והוא טהרת המצורע, והוא שתהיה על התואר הזה, וזה ההיקש בעצמו בהיכר אשר צונו לעשות למצורע בעת טומאתו כדי שירחיקוהו. והוא אמרו בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו', ואין פעולה מכל אלו מצוה בפני עצמה, אבל קבוצם הוא המצוה והוא שאנחנו נצטוונו שנעשה היכר למצורע עד שיכירהו מי שיראהו וירחיקהו והכרתו תהיה בכך וכך ענינים, כגון מה שצונו שנשמח לפני ה' ביום הראשון של סוכות, והוא מבואר שהשמחה תהיה בלקיחת כך וכך, וזה השרש דק להבין מאד, ואופן דקוּתו זה שאספר לך, שכל מה שאמרו חז"ל בו שהדבר הפלוני והפלוני מעכבין זה את זה, הנה הוא מבואר שהוא מצוה אחת כמו ארבעה מינים שבלולב ולחם הפנים עם לבונה זכה שתעשה עמו שלשונם מזה (מנחות כ"ז) לכם הפנים והבזיכין מעכבין זה את זה, הנה זה מבואר שהוא מצוה אחת. וכן כל מה שהתבאר לך שתכלית המבוקש לא יגיע לחלק אחד מאותן החלקים, הנה הוא מבואר כי קבוצם הוא הענין הנמנה, כמו הכרת המצורע שהוא יתבאר לך שאילו היו בגדיו פרומים ולא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא טמא שהוא לא עשה דבר ולא הגיע הכרתו עד שיעשה כלם, וכן טהרתו לא תגיע אלא בכל מה שזכר מהצפרים ועץ ארז ושני תולעת והגלוח ואז השלים לו טהרתו. ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אין מעכבין זה את זה, כי העולה במחשבה היה אחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחבירו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה כמו אמרם (מנחות ל"ח) התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת ימנו שתי מצות לולא מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל נאמר שם יכול שהם שתי מצות מצות התכלת ומצות הלבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות, הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינן מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד, כי הכוונה בציצית למען תזכרו אם

כן כלל הדבר המחוייב בזכרון ימנה מצוה אחת. הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אין מעכבין כי אם אל הענין לבד האם הוא לענין אחד או לענינים רבים כמו שבארנו בשרש תשיעי מאלו השרשים אשר אנחנו משתדלים לבארם :

השרש השנים עשר שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו : ידוע שאנחנו נמצא פעמים שנצטוינו על מעשה מן המעשים ואחרי כן יבוא הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה שהוא נופל, אם כן אין ראוי שימנה כל צווי שבא באותו הבאור מצוה בפני עצמה. כמו ועשו לי מקדש, שזה מצות עשה אחת מכל המצות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחנו בו ובו תהיה ההקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים, ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך יעשה, ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמה. ועל זה הדרך בעצמו ילך הענין בקרבנות הנזכרים בויקרא, וזה כי המצוה האחת היא כלל המלאכה המתוארה בכל מין ומין ממיני הקרבנות. והמשל בזה העולה הנה נצטוינו שתהיה מלאכת העולות כך, והיא שישחטנה ויפשיטנה וינתחנה ויזרוק דמה על תואר כך ויקריב חלבה ואחר כך ישרוף כל בשרה עם שיעור כך מסלת בלולה בשמן ושיעור כך מיין והם הנסכים ושיהיה עורה לכהן שיקריבנה. והמלאכה הזאת בכללה היא מצות עשה אחת והיא תורת העולה, כי כמו זאת המלאכה חייבה התורה שתעשה כל עולה. וכמו כן היא מלאכת החטאת כלה מזביחתה והפשטתה והקרבתה מה שיקריב ממנה ורחיצת הכלים שיזה מדמה עליהם ורחיצת הכלים שתבושל בהם או שבירתם הכל היא תורת החטאת והיא מצוה אחת. וכן תורת האשם מצוה אחת ותורת זבח השלמים גם כן והיותו על תודה בלחם או בלתי לחם ולקחת הכהן ממנה חזה ושוק והנפתו הכל מכלל זבח השלמים והיא מצוה אחת, ואלו הן כל מיני הקרבנות שכולל חיובן ליחיד וצבור זולת האשם שהוא קרבן יחיד לעולם כמו שבארנו בפתיחת סדר קדשים. וזהו הסבה כי המלאכה היא המצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכה מצוה אלא אם הן צוויין כוללים מיני הקרבנות כלם ולא יתיחדו במין זולת זה המין אז ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמה לפי שאינו אז חלק מחלקי מלאכת הקרבן מהקרבנות, כמו הזהירו מהקריב בעל מום, או צוותו שיהיה תמים, וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה, וצוותו שימלח כל קרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח, והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח, וצוותו לאכול מה שיאכל ממנו, שכל אחד מאלו הצוויין היא מצוה בפני עצמה כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכת הקרבן מיוחד אבל צוויין כוללים כל קרבן כמו שנבאר במנותנו אותם. והוא מבואר כי היות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המצוה כמו שזכרנו בעור העולה, וגם כן ראשית הגז כלל המצוה היא שנתנהו לכהן כמו שנוציא מעשר ראשון שנתנהו ללוי. וכבר טעו בזה עד שמנו מתנות כהונה מצוה אחר מנותם קצת המצות שאותן המתנות חלק מהם כמו שבארנו בעור העולה וחזה ושוק משלמים, ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה ולא הרגישו אליו כלל ולא השיגו אותו עד שהגיע שמנו מצות בפני עצמן יציקות ובלילות פתיתות ומליחות הגשות והנפות והקטרות ולא ידעו כי אלו כלם הם חלקי מלאכת המנחה, וזה שאנו נצטוינו שנקריב מנחה ואחר כך באר בזה השם על איזה דבר נופל וזאת תורת המנחה, ואמר שהיא תהיה מן הסלת ומן הלחם העשוי על תואר כך או תואר כך כלומר מחבת

או מרחשת או מאפה תנור ויבלול השמן על שיעור כך ויעשה אותו פתים וישים עליו מלח ולבונה ויגיש ויניף ויקמוץ ממנו ויקטיר על הפנים שבארו במסכת מנחות. ואלו כלם הם חלקי המלאכה ועל הדבר העשוי על התואר הזה כלו יפול שם המנחה אם כן המצוה היא הצווי שתהיה מלאכת קרבן הלחם או הסלת שנקריבהו על סדר זה כלו, ודמיון הדברים אלו במצות המנחה כלומר היציקה והבלילה והפתיתת והמליחה והתנופה וההגשה וההקטרה הוא כמו אמרו יתעלה בחליצה וחלצה נעלו וירקה בפניו וענתה ואמרה, וכמו שמצות חליצה אחת ולא נמנה חליצה ורקיקה אחר שהמקובץ מהם היא מלאכת החליצה והיא מצוה אחת כמו כן לא ימנה ויצקת עליה שמן ונתן עליה לבונה במלח תמלח והניף והגיש והקטיר, וזה לא יעלם אלא למי שיקח הדברים בתחלת מחשבה ולא ישים עיון שכלי בהם כמו שאמרו ז"ל אגב שטפיה אמרה, כלומר בלי השתכלות אלא בתחלת עיון שעלה במחשבה נאמר. וזה השרש צווי הקרבנות ואין ראוי שימנה עד שלא יתחדש דבר בו מן הטעות ולא ערוב כלל כמו שבארנו :

השרש השלשה עשר שהמצות לא ירבה מספרם כמספר הימים שתתחייב בהן המצוה ההיא : מן המבואר הוא שיש שם מצות חייבות במדה אחת מזמן ידוע, יש שתהיה המדה נדבקת והוא שיתחייב בה עשות המצוה ההיא יום אחר יום כמו הסוכה והלולב ויש שתהיה בו ימים ידועים כמו הקרבנות. כמו שנאמר על דרך משל שמוסף ראש חדש היא מצוה אחת וכן מוסף כל מועד ומועד מן חמשה מועדים ואף על פי שיתחייב בימים רבים סמוכים כי הוא כמו שאמר ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים כן אמר שבעת ימים תקריבו אשה, כמו שמצות לולב אחת כן מצות מוסף פסח אחת וכן כל מוסף כל פרק ופרק, ולפי זה יתבאר שהחגיגה גם כן מצוה אחת ואע"פ שהיא חייבת בשלשה פרקים, וכן הראיה והשמחה. וזה מה שלא יטעה בו אדם ולא ירצה בזולתו, אבל טעו במה שיתלה בזה העיקר טעות גדולה מאד מגונה וזה שהם מנו המוספים כלם מצוה אחת מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוספי מועדות. ועל זה הצד מהמנין יתחייב להם שימנו שביתת כל יום טוב מצוה אחת ולא עשו כן. ואף על פי שאין ראוי לתפשם בדבר מזה מפני שהם לא עשו למנינם סדר ידוע בשום פנים אבל יעלו שמים ירדו תהומות, והאמת הנגלה הוא מה שזכרנוהו לך שכל מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה כמו ששביתה מצוה בפני עצמה. וזהו הסדר האמתי והישר :

השרש הארבעה עשר שאין ראוי למנות קיום (הגדרים) [העונשים] במצות עשה : דע שכל עשה ולא תעשה יחלקו חלוקה ראשונה לפי כוונת זה השרש לשני חלקים, האחד לא באר הכתוב בו עונש בשום פנים אבל צוה והזהיר ולא חייב העובר עונש ולא יעדו בגמול רע ידוע בעבור על הצווי ההוא או על האזהרה הידועה. והשני באר בו העונש. אולם החלק שבאר בו העונש יש מן המצות ההם מה שצוה יתברך שנסקול באבן מי שעבר עליהם. ומהם מה שצונו לשרוף באש העובר עליהם. ומהם מה שצונו שנכה בסיף העובר עליהם כמו שנתבאר בפירוש המקובל. ומהם מה שצונו לחנוק העובר עליהם כמו שבא בפירוש. ומהם מה שצונו להלקות העובר עליהם. ומהם מה שיעד עליהם בכרת, והוא שלא יהיה לעובר עליהם מיתה אבל אם מת בחטאו לא יהיה לו חלק לעולם הבא כמו שבארנו בפרק חלק. ומהם מה שיעד עליהם במיתה בלבד והוא שימיתוהו השם בחטאו ויכפר לו במותו. וכבר בארנו (בסוף

מכות דף כ"ג) שכל אזהרה שיתחייב עליה העובר בכרת בלבד או מיתה בידי שמים כשיתאמת שעבר העובר על האזהרה ההיא ועשה העון ההוא בעדים והתראה ילקוהו ואע"פ שצ"ק משפטו שיהיה מסור לשמים. ומהם מה שצונו יתברך לענוש העובר עליהם בממונו בלבד לא בגופו כמו שגזר בגזלן תוספת החומש ובגנב תשלומי כפל מה שגנב. ומהם מה שצונו יתברך שיקריב העובר קרבן על עונו ויתכפר לו. והנה כל העונשין האלו מצות עשה וזהו שצונו שנהרוג לזה ושנלקה לזה ושנסקול לזה ושנקריב קרבן על מה שעברנו עליו. ואופן מנינם שנמנה ארבע מיתות בארבע מצות עשה. ולשון (המשנה סנהדרין מ"ט:) זו מצות הנסקלין. וכן אמרו (דף נ"ב) כיצד מצות הנשרפין כיצד מצות הנחנקין כיצד מצות הנהרגין, ואמרו גם כן שאמרו יתברך (סנהדרין ל"ה:) לא תבערו אש אמנם בא להזהיר מן העונשין בשבת וזה שהוא הזהיר משריפת מצוה ואמר בכל מושבותיכם רוצה לומר במושב בית דין לא תבערו אש אף על פי שהיא מצות עשה. אמרו הבערה בכלל היתה ולמה יצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו שבת. וזה מבואר לא יסתפק בו אדם. וכמו כן ראוי שנמנה המלקות מצוה. ואין ראוי למנות כל עונש מיוחד מצוה בפני עצמה עד שנאמר על דרך משל שהצווי אשר צונו לסקול מחלל שבת מצות עשה אחת וסקילת בעל אוב מצוה שנית וסקילת ע"ז מצוה שלישית עד שיהיה מנין המצות לפי מנין האישים שהם מחוייבי מיתות בית דין כמו שעשה זולתנו מבלתי התבוננות, כי אם יהיה הדבר כן ראוי גם כן שנמנה כל מלקות ומלקות בפני עצמה בהכרח עד שיהיה מלקות אוכל נבלה מצוה בפני עצמה ומלקות אוכל חזיר מצוה שניה ומלקות אוכל בשר בחלב מצוה שלישית ומלקות לובש שעטנז מצוה רביעית ויהיו גם כן אצלו מצות עשה לפי מנין הלאוים שלוקים עליהם ואז יתרבו מצות עשה יותר מארבע מאות מצות בהכרח, וכמו שלא נמנה כל מחוייבי מלקות אבל נמנה מין העונש בלבד והוא המלקות כן לא נמנה במיתות זולתי מין העונש והוא סקילה שרפה הרג וחנק. וכן לא נמנה כל מחוייבי קרבן לפי פרטם עד שנאמר חטאת שגגת שבת מצוה וחטאת שגגת ע"ז מצוה אבל נמנה מין הקרבן לבד כמו שמנינו מין המיתה, וכבר ידעת שמיני הקרבן יתחלפו בהתחלף העונות אשר יתחייב עליהם הקרבן ההוא, כי יש מן העונות מה שיתחייב עליו אשם תלוי, ומהם מה שיתחייב קרבן עולה ויורד, ומהם מה שהחובה עליהם אשם ודאי, ומהם חטאת קבועה, ולזה לא נמנה החטאת עם האשם, אבל נמנה חיוב חטאת קבועה מצוה, וחיוב אשם ודאי מצוה, וחיוב אשם תלוי מצוה, וחיוב קרבן עולה ויורד מצוה, הן שיתחייב הקרבן ההוא למי שיתחייב ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם קרבן, כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם מלקות וכן שם כתוב לכל מין מהם פרשה בפני עצמה. וכבר נתערבב זולתנו בזה העיקר ערבוב שאין צריך להקשות עליו ואין ראוי להשיב עליו לרוב בלבול הענינים. ואני תמה על איש שמנה מחוייבי מיתות בית דין כלם איש ואיש מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה מכלל מצות לא תעשה אחרי כן מנה הדברים המוזהר מהם אשר תתחייב עליהן המיתה גם כן בכלל מצות לא תעשה, כמו שמנה בעל הלכות גדולות המחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה אחרי כן מנה לא תעשה כל מלאכה. הנה לא נשאר אלא שהם יחשבו בלא ספק שהעונשים מצות לא תעשה תחלה ואין ימנה בהן העונש והדבר שיתחייב עליו העונש ההוא.

ויותר קשה מזה מה שמנה מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה בידי שמים במצות לא תעשה והם יחשבו כי חיוב הכרת והעונש בו היא המצוה המנויה עד שבעל ספר המצות גלה דעתו בזה ואמר בשער הראשון בהודיעו מה שיכלול השער ההוא דבר זה לשונו. אמר ומהם שנים ושלושים ענין הגיד לנו שהוא יתברך ממונה על עשייתם לא אנחנו וכלם נערכים, אמנם אמרו ומהם רוצה לומר מן הדברים אשר יכלול אותם הפרק ההוא, והשנים ושלושים ענין שלשה ועשרים מחוייבי כריתות ותשעה מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שמנה, וענין אמרו נערכים שהוא יתברך ערב שיכרית זה וימית זה, אם כן אין ספק שזה לא נשאר אצלו שיאמין שתרי"ג מצות כולם חייבות לנו, אבל מהם שחייבות לנו ומהם שחייבות לו יתברך כמו שאבאר. ואמר שהוא ממונה על עשייתם לא אנחנו, וזה בחיי כלו אצלי בלבול גמור אין ראוי לדבר בו בשום פנים כי הם דברים מבוארי ההפסד. ואמנם טעו כלם זאת הטעות בהיותם מונים העונשים כמצות והם נבוכים בהם פעם מונים אותם לבדם ופעם מונים העונשים והדבר אשר יענש עליו וישימו זה כלו במצות לא תעשה מבלתי התבוננות. ודרך המנין האמתי הוא מה שזכרתיו שיהיה מין כל עונש מצות עשה עד שיהיה דין תשלומי גנב מצות עשה, כי אנחנו נצטוינו שנענישהו בממונו בזה השיעור, וכן תוספת חומש מצות עשה, ודין חיוב חטאת קבועה מצוה. ודין חיוב אשם ודאי מצוה, ודין אשם תלוי מצוה, ודין קרבן עולה ויורד מצוה. ולשרוף ולסקול ולהרוג ולחנוק ולתלות כל אחד מאלה העונשים מצוה בפני עצמה תתחייב למי שיתחייב מן האישים כמו שהמלקות מצוה יתחייב המלקות למי שיתחייב. וזה מה שרצינו להקדימו בזה השרש ובו נשלמו כל השרשים שתועיל הקדמתם במה שאנחנו בו. וראוי גם שנחבר אל זה ההקדמה, והיא שכל מה שחייבים עליו מיתת בית דין או כרת הוא מצות לא תעשה בהכרח זולתי פסח ומילה שהם בכרת ואף על פי שהן מצות עשה, כמו שאמרו בתחלת (מסכת כריתות דף ב') ואין אתנו בשום פנים מצות עשה שיתחייב העובר עליה כרת זולתם כל שכן מיתת בית דין, וכל מה שבא בתורה שעושה המעשה הפלוני יהרג או יתחייב כרת נדע באמת שהפעולה ההיא מוזהר ממנה ושהיא בלא תעשה. והנה פעמים יבאר הכתוב האזהרה ממנה מלבד העונש, ופעמים יבאר העונש והאזהרה, כמו חלול שבת ע"ז אשר אומר לא תעשה כל מלאכה ולא תעבדם ואחר כך חייב סקילה למי שיעשה מלאכה או למי שעובד ע"ז, ולפעמים לא יבאר האזהרה בכתוב בלאו גמור אבל יזכור העונש לבד ויניח האזהרה, אבל העיקר אצלנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ואי אפשר מבלתי האזהרה לכל מי שחייב לו עונש, ולזה יאמר בכל מקום עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר כך וכך, וכשלא תהיה האזהרה בכתוב ילמדוה בסברא מן הסברות התלמודיות, כמו שזכרו (סנהדרין פ"ה) באזהרת מקלל אביו ואמו ומכה אביו ואמו אשר לא נתבארו בכתוב כלל שלא אמר לא תכה אביך אך חייב המיתה למי שהכה או קלל אז ידענו שהם מצות לא תעשה והוצאנו להם ולכיוצא בהם האזהרה ממקומות אחרים בדרך היקש, וזה אינו סותר אמרם אין מזהירים מן הדין ולא אמרם תמיד וכי מזהירים מן הדין שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין אלא כדי שנאסור מה שלא נתבאר איסור כלל בצד היקש, אמנם כשנמצא העונש בבאור התורה לעושה זה המעשה נדע בהכרח שהוא מעשה אסור מוזהר ממנו, ואמנם נוציא בהיקש האזהרה בשביל שיתחזק לנו שרש אמרם לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר, ואחר שתעלה בידנו האזהרה שלא לעשות הדבר ההוא אז יתחייב

למי שעבר ועשה כרת או מיתה. ודע זאת ההקדמה ושמרה עם השרשים הראשונים בכל מה שיבא זכרו: ועתה אתחיל בזכרון כל מצוה ומצוה ואבאר על צד פירוש השם כמו שיעדנו בתחלת מאמרנו כי זאת היא כוונת הספר. והנה יפה אצלי שאצרף אל זאת הכוונה תוספת, והוא בזכרי המצוה אשר יתחייב עליה העונש הן עשה או לא תעשה אזכור ענשה ואומר העובר עליה יתחייב מיתה או כרת או קרבן כזה או מלקיות או אחת ממיתות בית דין או תשלומין, וכל מה שלא נזכר בה עונש מן העונשין תדע שאם היא ממצות לא תעשה הוא כמו שאמרו כעובר על מצות מלך ואין לנו לענשו. אמנם מצות עשה בכללם כל מצוה מהם כשתתחייב עשייתה יש לנו שנלקה הנמנע מלעשותה עד שימות או יעשה אותה, וכשיסתלק זמן החיוב נמנע מזה, כמי שעבר ולא ישב בסוכה על דרך משל אין לנו להלקותו אחר הסוכות על עבירתו, ודע זה. ובעת זכרי גם כן המצות אשר לא יתחייבו לנשים עשה ולא תעשה אומר וזאת אין הנשים חייבות בהם. וידוע שאין הנשים דנות ולא מעידות ולא מקריבות קרבן בידיהן ולא נלחמות במלחמת הרשות וכל מצוה שהיא תלויה בבית דין או בעדים או בעבודה או במלחמת הרשות איני צריך לומר וזאת אין הנשים חייבות בה כי זה תוספת דבור אין בו צורך, ועוד כשאזכור המצות שאינן נוהגות אלא בארץ או בפני הבית יהיו עשה או לא תעשה אומר ואלו לא יתחייבו כי אם בארץ ישראל או בפני הבית. וידוע גם כן שהקרבנות כלם לא יקריבום כי אם במקדש ושלא הותרה העבודה חוץ לעזרה וכן דיני נפשות לא ידונו בהם אלא בהיות המקדש קיים. ולשון מכילתא מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מזבחי תקחנו למות הא אם יש לך בית אתה ממית אם אין לך בית אי אתה ממית ושם נאמר גם כן מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח שנאמר מעם מזבחי, וידוע גם כן שהנבואה והמלכות כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות אשר אנחנו מתמידים עליהם ואז יכפר לנו וירחמנו כמו שיעדנו וישיבם כמו שאמר בשוב הנבואה והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם, ואמר בהשיב המלוכה, ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנופלת וגדרתי את פרציהן וגו' ובניתיה כימי עולם, וידוע שהמלחמה וכבישת עיירות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמה שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, ולכן פרסום אלו כלם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתתלה בקרבנות או בעבודות או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך או במלחמת הרשות לא אצטרך לומר בה זאת לא תתחייב אלא בפני הבית אחר שזה מבואר לפי מה שזכרנו. ואשר אפשר שיסופק בו ויטעו בו אעורר עליו בעז"ה. ועתה נתחיל בזכרון כל מצוה ומצוה בעזרת ש"די: